

ponatiskuje katalog za vse primere z navedbo literature in virov k vsakemu. Nazadnje objavlja za vzorec besedilo ene teh pesmi. — Hans Commedia poroča o ljudskih pesmih v zapuščini P. Wilhelma Paillerja (P. Wilhelm Paillers Liednachlass), ki je bil rojen pred 125 leti in velja za enega od utemeljiteljev narodopisja v dolini Ennsa. — O glasbeni spremljavi koroške ljudske igre o sleherniku piše Anton Anderluh (Melodien zum Kärntner Jedermannspiel). Igro je naštudirala po starem izročilu leta 1963 mladina iz vasi Oberberg ob Berg v dravski dolini. — Rokopisno zbirko pesmi iz Vorarlberga iz prve polovice 19. stoletja opisuje Klaus Beitzl (Für den John. Jos. Nayer ein Gesangsbuch, 1839). Za podrobnim seznamom pesmi s podatki in opozorili na literaturo, ki vsebuje variante iz drugih dežel, podaja avtor kot vzorec nekaj primerov z melodijami. — Karl Horak razpravlja tokrat o tirolskem jodlanju (Der Jodler in Tirol). Čeprav je sestavek kratek, vsebuje vendar veliko tehničnih podatkov o načinu jodljanja, o raznih tipih jodlerjev, o melodiki, o večglasnem jodlanju, o ritmiki in oblikah ter končno o pesmih, ki imajo jodler namesto refrena. Za ponazoritev izvajanj so med tekstom navedeni številni primeri. Avtor zaključuje z ugotovitvijo, da je tirolski jodler v današnji obliki otrok 19. stoletja, da prevladuje instrumentalni tip melodije in da so priljubljeni zlasti dvo- in troglasni jodlerji. — O štirivrstičnicah, vtisnjenih v mošnjček za tobak s konca 19. stoletja, poroča Hermann Steininger. — Zelo pomemben je prispevek Ingeborg Weber-Kellermann o ljudskih pesmih v nemško-madžarski vasi Mözs (Der Volksliedbestand in einem deutschungarischen Dorf. Beitrag zu einer volkskundlichen Charakteristik der Donaueschungen). Uvodoma navaja razna načela, po katerih je nemško narodopisje doslej obravnavalo tkim. jezikovne otoke, in obsoja preveč poudarjeno iskanje tipično nemškega, čeprav so mnogi kritično ugotavljali medsebojne vplive sosednjih etničnih skupin. Na primeru vasi Mözs podaja nato svoje gledanje na problem. Vas sestavljajo razen Madžarov še Nemci in Slovaki, ki so se tam naselili v 18. stol. Avtorica opozarja, da naseljenci niso prinesli s seboj nacionalne zavesti in da jim tudi pozneje nemška pesem ni pomenila izraza pripadnosti k Nemštvu. Ker je nosilec ljudske tradicije predvsem mladina, ta pa hoče biti napredna, moderna, obsega njen repertoar ne toliko »starinske dragocene balade«, ki naj bi jih bili prinesli iz »pradomovine« in skozi stoletja ohranili sredi tujega sveta, ampak tudi moderne poljudne pesmi, in sicer ne glede na etnični izvor. Če niso prevzemali od Slovakov v vasi, je vzrok v tem, da so jih zaradi socialnega položaja zapostavljali, medtem ko so Madžari imeli družabno veljavo. Torej so o prevzemu pesmi odločali tudi socialnopsihološki vidiki. Avtorica navaja celotni repertoar nemških prebivalcev vasi Mözs, okrog 300 pesmi, ki jih je sama tam zbrala. Deloma jih je prepisala iz rokopisnih pesmaric, najstarejša izza 1895. V seznamu navaja tudi tiskane virov za variante od drugod. Na kratko obravnava še okoliščine, v katerih ljudska pesem tam živi, in končuje svoje razpravljanje z ugotovitvijo, da na etnično mešanih ozemljih zaradi prisvajanja elementov tujega ljudskega izročila nujno nastaja nova etnična tvorba s posebnim kulturnim izrazom. — Strokovni del zbornika zaključuje komentirana objava dveh kočevskih pesmi (Zwei Andreas-Lieder aus Pöllandl in Gottschee), ki jih je Maria Kundegraber leta 1963 našla med redkimi Kočevjarji, ki so še ostali na tem ozemlju.

Kot po navadi, so na koncu objavljena organizacijska poročila, nekrologi, bibliografija in knjižne ocene.

Zmaga Kumer

Jahrbuch für Volksliedforschung. IX. Jahrgang. Hrsg. vom Deutschen Volksliedarchiv. Festschrift zum 75. Geburtstag von Erich Seemann. Hrsg. von Rolf Wilh. Brednich. Berlin 1964. S. 180.

Zadnji letnik tega časopisa je izšel pred 13 leti (1951), potem pa je utihnil. Zdelo se je, da ga ne bo več mogoče obnoviti in ta misel je na tihem bolela

E. Seemann, ki je bil med njegovimi ustanovitelji. Zato pomeni oživitvev časopisa v počastitev njegove 75. letnice ne samo dragocen prispevek etnografski znanosti, ampak tudi nežno pozornost bivših sodelavcev do človeka, ki je vse svoje življenje posvetil raziskovanju nemške oziroma v veliki meri sploh evropske ljudske pesmi.

Po uvodni besedi, ki jo je slavljencu napisal Helmut Dölker, se vrstijo prispevki folkloristov od vsepovsod. Prvi piše Bertrand H. Bronson (Berkeley/Calif.) o zbiranju in raziskovanju ljudske pesmi v Združenih državah od 1910—1960 (Folk-song in the United States, 1910—1960). — Wolfgang Suppan (Freiburg i. Brsg.) opozarja v razpravi »Die Beachtung vom, 'Original' und 'Singmanier' in deutschsprachigen Volkslied« na pojave v ljudski pesmi, ki so se jih raziskovalci tekstov že zavedeli, pri etnomuzikologih pa zanje še ni bilo dovolj razumevanja, da je namreč nesmiselno govoriti o izvirni, pravilni obliki, ampak da se je treba sprijazniti s spoznanjem, da ima vsak zapis oziroma zvočni posnetek vrednost izvirnika, pa naj gre za ponarodelo ali narodno pesem. Ljudske pesmi ne moremo presojati z estetskimi merili, ki veljajo za umetno glasbo, čeprav se ravna po isti notranji muzikalni zakonitosti, kot jo ugotavljamo v delih velikih mojstrov. V dodatku navaja avtor nekaj predlogov za enoten način notiranja zvočnih posnetkov. — Wilhelm Heiske (Freiburg i. Brsg.) je vzel v pretres zelo zanimivo gradivo: zbirko 50 nemških ljudskih pesmi v jiddiščini (Deutsche Volkslieder in jiddischem Sprachgewand), ki je izšla v Münchenu. Primerjava z drugim nemškim gradivom pokaže, da so se Judje prilagajali svoji nemški okolici tudi glede pesmi, da so jih veliko prevzeli in so jim postale vsakdanje razvedrilo. Tako se je moglo zgoditi, da se je za nekatere balade ohranila med Judi popolnejša, starejša oblika kakor pa med Nemci, in so pomenili bivši judovski ghetiti za nemško ljudsko pesem podoben rezervat, kot so bili jezikovni otoki. — Bengt R. Jonsson (Stockholm) je v razpravi »Ältere deutsche Lieder in schwedischer Überlieferung« obdelal vrsto nemških balad, ki so bile pred stoletji — morda po letakih — zašle na Švedsko, kjer so jih prevedli in sprejeli med svoje ljudske pesmi; to dokazujejo razlike v primeri z nemškimi tekstovnimi variantami, nastale pod vplivom švedskih srednjeveških balad. — O slovenski predlogi za kočevsko pesem o ptičici svarilki je pisala Zmaga Kumer (Ljubljana). — Razprava Lajosa Vargyasa (Budimpešta) je prispevek k vprašanju izvora madžarskih pripovednih pesmi. Ko je raziskoval nekaj primerov najbolj razširjenih balad, je ob upoštevanju tujejezičnega gradiva sosednjih narodov ugotovil, da so se te balade razširile med Madžare z nemškega etničnega področja. Med njimi je npr. pesem o mrtvecu, ki se vrne iz groba po ljubico oziroma ženo, znana tudi pri Slovencih kot balada o mrtvem ženinu (zlasti po Prešernovem prevodu Bürgerjeve Lenore). — Joseph Müller-Blattau (Saarbrücken) poroča o dveh novejših publikacijah, pri katerih je sam sodeloval in s katerimi sta bili zaključeni dve pomembni zbirki nemških ljudskih pesmi: »Verklingende Weisen« L. Pincka iz Lotaringije obsega zdaj pet debelih knjig, zbirka iz Porenja, ki sta jo bila izdala Heeger in Wüst, pa je dobila še tretji del. — Za bibliografijo nemške ljudske pesmi je pomemben prispevek Leopolda Schmidta (Dunaj) o nekaterih tiskarjih iz Wellsa, ki so v 18. in 19. stoletju izdajali danes malo znane pesemske letake, deloma nabožne deloma prigodniške vsebine. Kot posebno redkost je za vzorec v celoti objavljeno besedilo 41 kitic dolgega moritata o dninarju, ki je bil zaradi umora obsojen na vislice. — Na področje ljudskega pripovedništva je posegel Archer Taylor (Berkeley/Calif.) s svojo razpravo o odnosih med baladami in pripovedkami. Ob Childovi zbirki angleških balad je ponazoril, kako so balade po snovi večkrat sorodne pravljicam, pripovedkam ali tudi novelistični prozi, bodisi da imajo samo skupno temo ali po neposredno iz njih izhajajo. — Rolf Wilh. Brednich (Freiburg i. Brsg.) je na primeru legende o morilcu staršev zasledoval pot pripovedne snovi v ljudskih pesmih in pripovedništvu evropskih narodov. Izhaja iz kočevske pesmi s spokorjenem grešniku, je upošteval tudi

slovensko gradivo, ki je kakorkoli v zvezi s tam uporabljenimi motivi oziroma z obravnavano temo nasploh. Razprava izzveni v načelno zahtevo po čim tesnejšem sodelovanju med raziskovalci ljudske pesmi in ljudske proze, če nam je do resničnega prikaza mednarodnih odnosov v ljudskem izročilu. — Podobno široko je svoj prispevek zasnoval tudi Erik Dal (Kopenhagen), saj je za temo vzel domačo stvaritev, katere snov je nemška, ozadje pa splošno evropsko, namreč dve danski pesmi o Ahasveru. Ugotovil je, da so Danci zgodbo o večnem Judu spoznali po prevodu iz nemške ljudske knjige in jo celo verzificirali, zašla je tudi v leposlovje, snov pa je znana po vsej Evropi in je deloma celo v zvezi z odnosom do judovskega vprašanja. — Kot jubilejna izdaja vsebuje zbornik izčrpno bibliografijo narodopisnih del E. Seemanna, objavljenih do l. 1963; sestavil jo je R. W. Brednich. Na koncu knjige je še seznam sodelavcev.

Zmaga Kumer

Jahrbuch für Volksliedforschung. X. Jahrgang. Im Auftrag vom Deutschen Volksliedarchiv hrsg. von Rolf Wilh. Brednich. Berlin 1965, S. 202

V nasprotju s prejšnjim letnikom, ki je kot jubilejni vseboval samo izvirne sestavke o raznih vprašanjih ljudskih pesmi, ima X. letnik običajno podobo tovrstnih strokovnih časopisov.

Prvi del knjige se začneja z razpravo Christopha Petscha (München), ki govori o dopolnjevanju in preoblikovanju pesemskih tekstov kot o načelnem vprašanju folkloristike. Za primer je vzel dve pesmi iz nove izdaje Lochamerske pesmarice in na njih pokazal, da ljudska pesem 15./16. stoletja ni imela značaja zaključene umetnine, ampak je dopuščala dopolnjevanje oz. dodajanje novih kitic ter razne spremembe, kar vse je treba pri ocenjevanju pesništva tiste dobe upoštevati, če naj ga prav razumemo. — Selma Hirsch (Berlin) dokazuje na podlagi tekstov pesmi »Feinslieb von Flandern«, ki je bila priljubljena v 16. stol., da je ni zložil pesnik Georg Grünwald — kot so doslej mislili — ampak Jörg Graff. Svojo trditev opira na izsledke stilnokritične analize tekstovnih variant, ki jih ne samo primerja med seboj ampak tudi razlaga njih resničnostno ozadje in skuša določiti prvotno besedilo. — Rolf Wilh. Brednich (Freiburg Brsg.) poroča o tako imenovanem Reutlingerjevem zborniku iz arhiva mesta Überlingen. Delo, ki ga je pisal ugledni meščan Reutlinger kot nekakšno zasebno kroniko, pomeni dragocen vir ne le za zgodovino njegovega časa — druge polovice 16. stol. — ampak tudi za narodopisje. Saj vsebuje vrsto poročil o ljudskih dramskih predstavah, o običajih, vražah in pravljičah, pa tudi o pesmih, ker so v njem tako prepisi sodobnih zgodovinskih pesmi kakor tudi izvirniki letakov s pesmimi. Brednichov sestavek je hkrati opozorilo, da mora narodopisje upoštevati tudi take pisane vire, ki navidez ne sodijo v njegovo območje, ker lahko vsebujejo zanimive in pomembne podatke. Nemara bi bilo tudi pri nas koristno pozanimati se za vsebino dokumentov v raznih arhivih. — Med teoretična dela sodi članek Ernsta Klusena (Neuss) z naslovom »Das apokryphe Volkslied«. Dosedanje vrednotenje ljudskih pesmi, ki je poznalo samo pristne in nepristne — slednje z negativnim predznakom, češ da so v vsakem pogledu ničvredna roba — ne ustreza dejanskemu stanju. Med pesmimi je veliko takih, ki se sicer pojo, a v določenem času in družbenih krogih niso priznane kot ljudske pesmi. Z druge strani pa v vseh časih nastajajo pesmi, hote narejene v ljudskem tonu kot nekakšni posnetki, ki naj bi prave a nezaželene pesmi izpodrinile. Za oboje se zdi avtorju primeren izraz »apokrifne pesmi«. Zanje navaja zglede iz raznih zvrsti in za razna razdobja, nazadnje opozori še na problem šlagerja. Njegova izvajanja naj bi bila predvsem pobuda za nadaljnje raziskovanje, ki naj bi prineslo več jasnosti v opredeljevanje pojma ljudske pesmi. — Wolfgang Suppan (Freiburg Brsg.) poroča o dveh rokopisnih zbirkah ljudskih pesmi iz gorske vasi Pügg, ki je eno najstarejših naselij na Stajerskem. Rokopisa sta nastala v 19. stol., vsebujeta pa starejše, deloma še neznane pesmi. Avtor podaja natančne prepise be-